

Wstęp do Językoznawstwa

Prof. Nicole Nau
UAM, IJ, Językoznawstwo Komputerowe

Dziesiąte zajęcie

08.12.2015

Składnia: Co bada? Jak bada?

Konstrukcja składniowa

a) ciąg (zespół) form wyrazowych związanych logicznie i gramatyczne

Co w następującym fragmencie tekstu jest konstrukcją składniową?

był, jest i mam nadzieję, że będzie taki nacisk, taka presja fanów na to, żeby ten zespół grał" – mówił Krzysztof "Grabaż" Grabowski dokładnie przed rokiem w rozmowie dla portalu internetowego wroclive.pl, którą to rozmowę opublikowano też na stronie internetowej zespołu. To był pierwszy sygnał, pierwsza oficjalna zapowiedź, że

Przykłady konstrukcji

2 wyrazy

mam nadzieję, taki nacisk, presja fanów, ten zespół, zespół grał, mówił Krzysztof, przed rokiem, w rozmowie, portalu internetowego, rozmowę opublikowano...

3 wyrazy

będzie taki nacisk, taka presja fanów, dokładnie przed rokiem, dla portalu internetowego...

4 i więcej

na stronie internetowej zespołu, ...

w rozmowie dla portalu internetowego wroclive.pol

Konstrukcja podrzędna

zespół składników zdania (...), z których jeden jest **członem określonym** (**nadrzędnikiem** całej konstrukcji), pozostałe – **członami określającymi** (**podrzędnikami**). Między nadrzędnikiem a podrzędnikiem w konstrukcjach podrzędnych może zachodzić:

- związek zgody [...]
- związek rządu [...]
- związek przynależności [...]

(Słownik gramatyki języka polskiego)

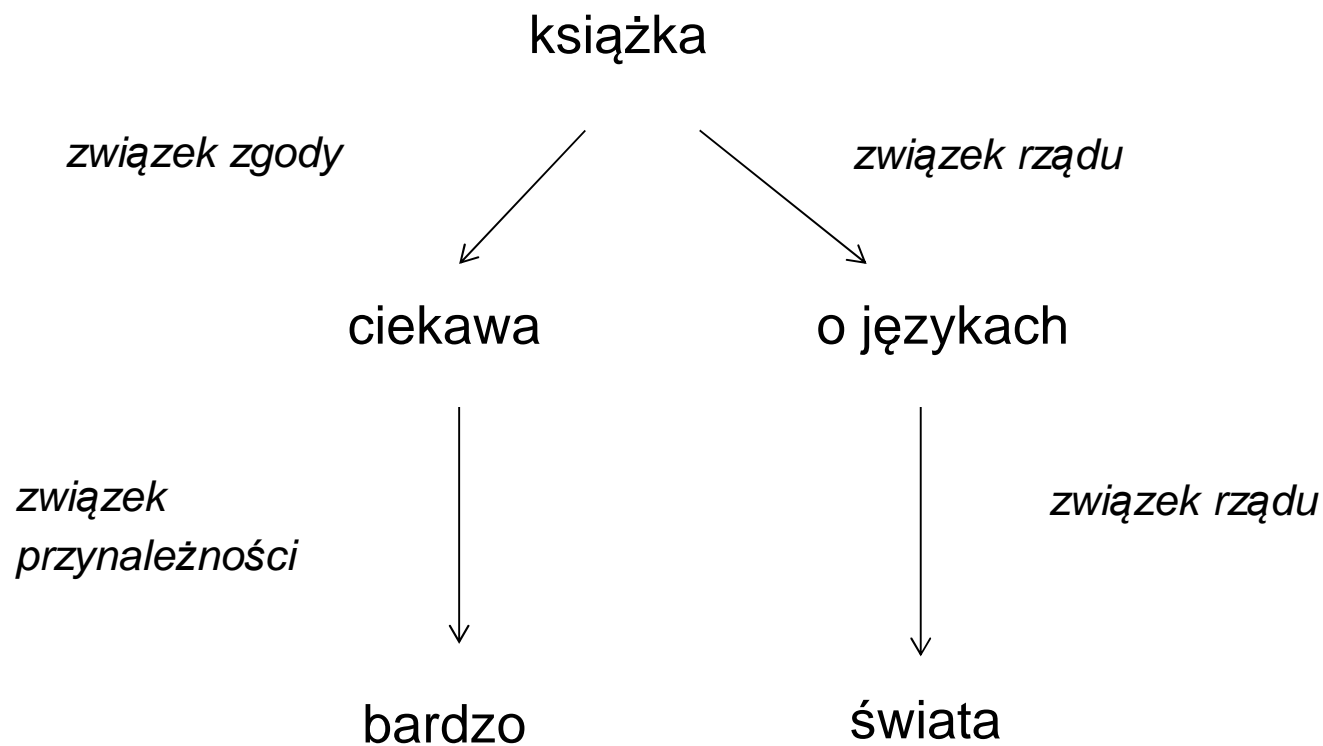
Ćwiczenie

- Jakie konstrukcje można tworzyć z danych słów (w odpowiednich formach wyrazowych)?

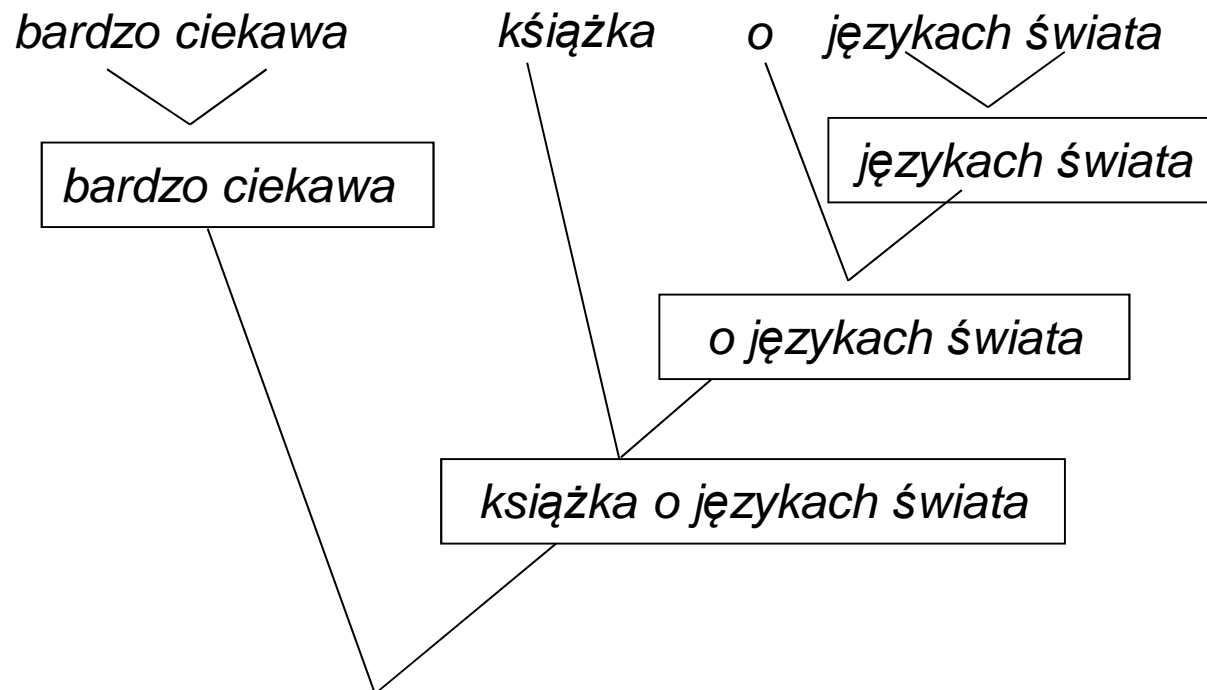
język, książka, świat, ciekawy, bardzo, o

- Co w każdej konstrukcji jest nadrzędnikiem?
- Jaki jest związek między nadrzędnikiem a podrzędnikiem?
- Jak można przedstawić strukturę konstrukcji?

bardzo ciekawa książka o językach świata
(1) drzewo zależności

bardzo ciekawa książka o językach świata
(2) drzewo konstrukcji

Konstrukcje a system językowy

"Powstaje więc pytanie, co w zakresie składni należy do systemu językowego, skoro same wytwory składni – konstrukcje składniowe stanowią wypadki użycia systemu językowego." str. 8

R. Grzegorzcykova, *Wykłady z polskiej składni*

Jednostki języka a jednostki w tekstach

S	fonem	morfem	leksem	?
T	głoski, allofony	morfy, allomorfy	formy wyrazowe	konstrukcja składniowa

S = abstrakcyjna jednostka systemu

T = jednostka w konkretnych tekstach

"Do systemu językowego nie należą konkretne wypowiedzenia, jakie ciągle są, były i będą tworzone przez mówiących. Konkretne wypowiedzenia są zastosowaniem systemu – to fakty *parole* w terminologii de Saussure'a."

"Do systemu językowego w zakresie składni wchodzi więc nie konkretne konstrukcje zdaniowe, ale jedynie ich **schematy** i **reguły** pozwalające te schematy rozwijać i przekształcać." str. 11

Od opisu konkretnych faktów językowych (*mówienie, parole*) do opisu systemu (*język, langue*)

Konstrukcja składniowa

b) abstracyjny schemat, podstawa do budowy konkretnych konstrukcji w sensie a)

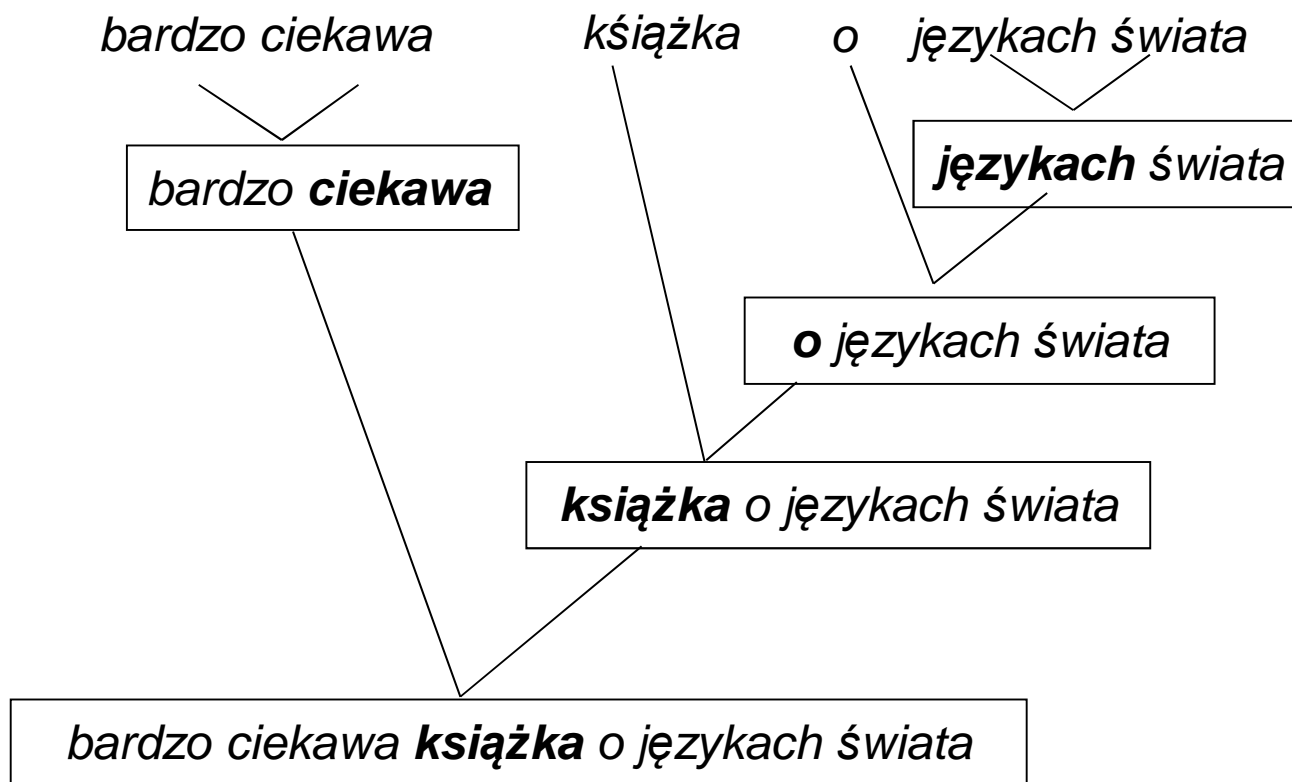
- Adj + N (przymiotnik + rzeczownik)
- Adv + Adj (przysłówek + przymiotnik)
- Prep + N (przyimek + rzeczownik)
- N + [Prep + N]
- [Adv + Adj] + N
- ...

Grupa składniowa, fraza (ang. *phrase*)

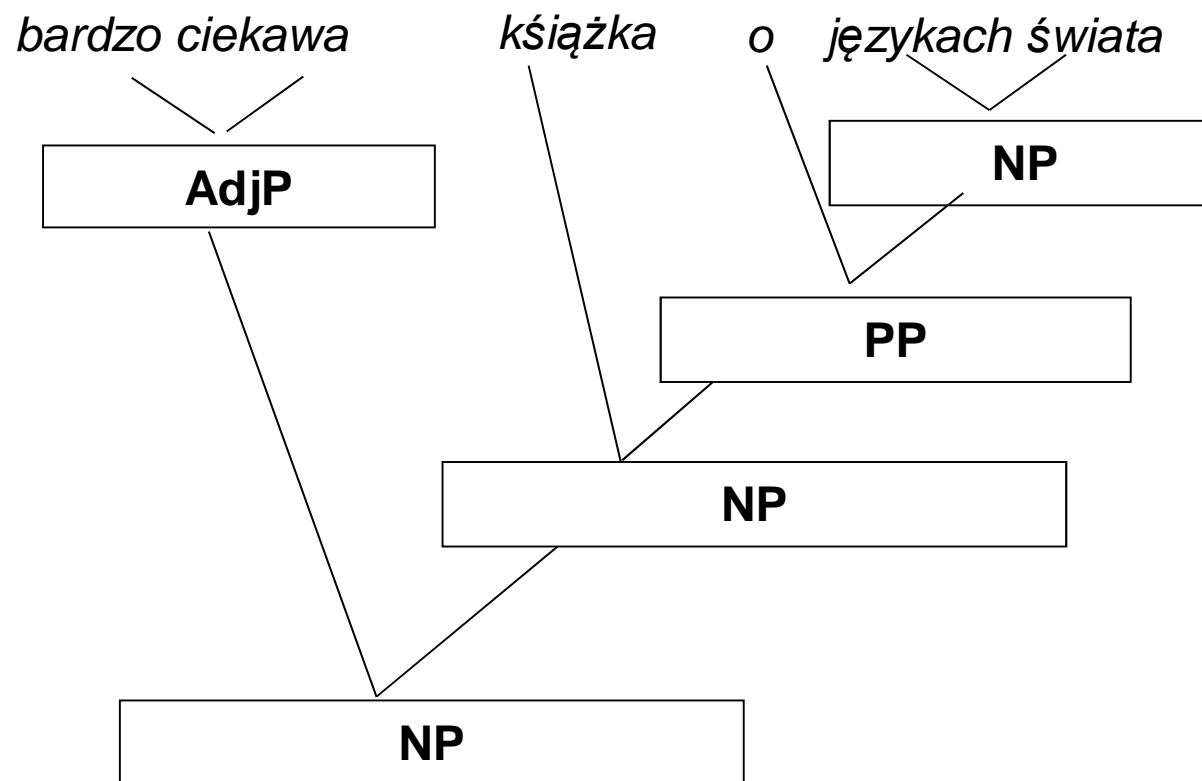
Nazwa od nadrzędnika:

- grupa imienna, nominalna (*noun phrase*, **NP**)
- grupa czasownikowa, werbalna (*verb phrase*, **VP**)
- grupa przymiotnikowa, adiektywna (*adjectival phrase*, **AP / AdjP**)
- grupa przyimkowa (*prepositional phrase*, **PP**)
- *determiner phrase* (**DP**) = grupa, w której nadrzędnikiem jest "determiner", np. rodzajnik w języku angielskim
- ...

bardzo ciekawa książka o językach świata
jakie grupy? co jest nadrzędnikiem?

bardzo ciekawa książka o językach świata
(2) drzewo konstrukcji (b)

Od drzewa do formuł

- $\text{AdjP} = \text{Adv} + \text{Adj}$
- $\text{NP} = \text{N} + \text{N}(\text{gen})$
- $\text{PP} = \text{P} + \text{NP}$
- $\text{NP} = \text{N} + \text{NP}$
- $\text{NP} = \text{AdjP} + \text{NP}$.

A zdanie?

Dwa zasadniczne różne podejścia

1) zdanie to też grupa (fraza), nadrzędnikiem jest (np.) verbum finitum:

***nudzi** -> profesor, studentów*

2) zdanie nie jest grupą z jednym nadrzędnikiem, lecz składa się z podmiotem (NP, grupa nominalna) i orzeczeniem (VP, grupa werbalna)

profesor + [nudzi studentów]

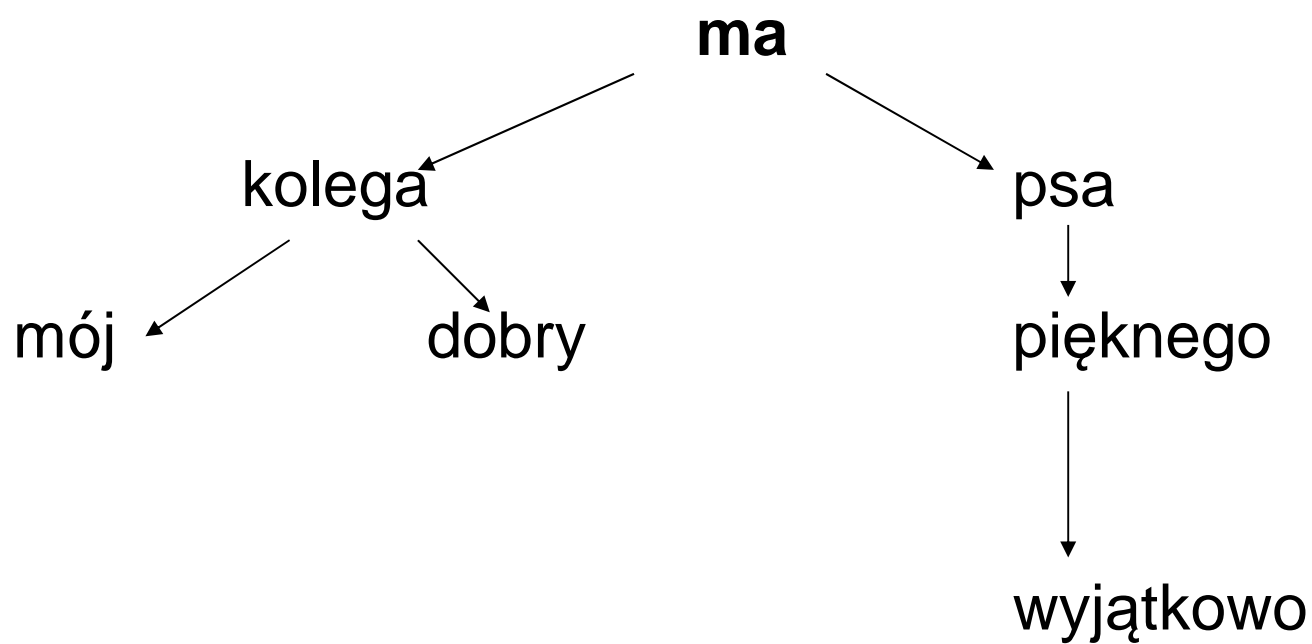
Zwykle kombinacje podejścia z sposobem przedstawienia:

1) i drzewa zależności

2) i drzewa "składników bezpośrednich"

Drzewo zależności

Saloni i Świdziński

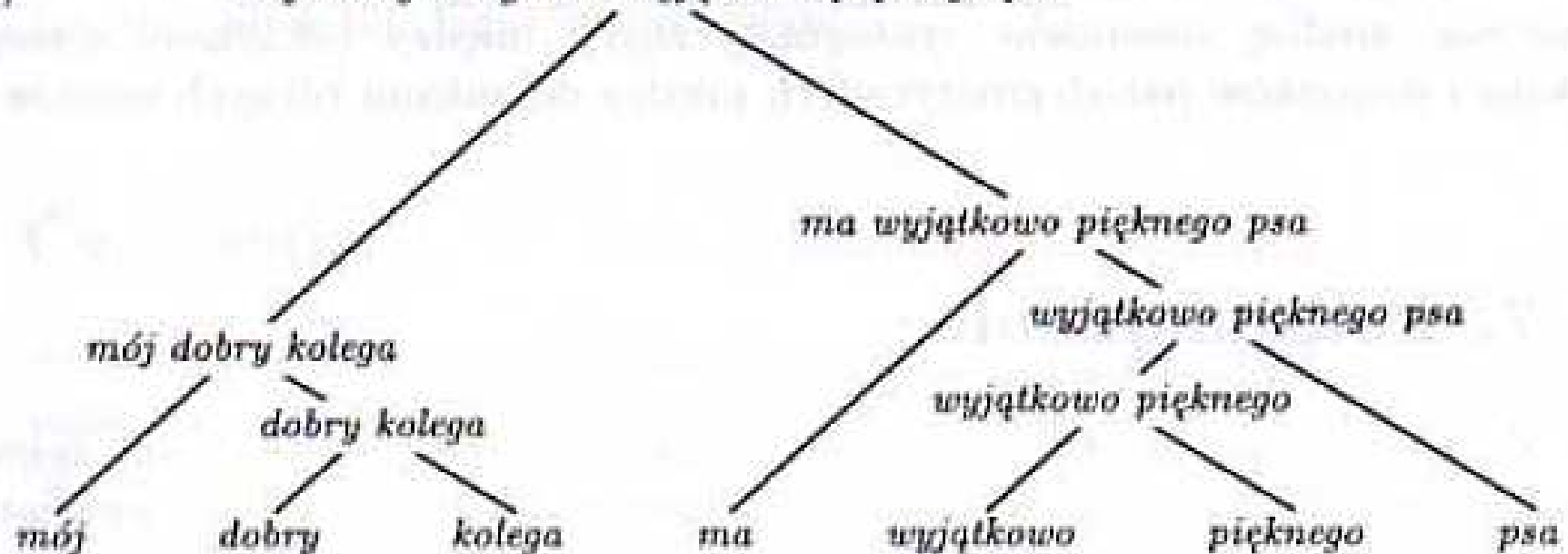

mój dobry kolega ma wyjątkowo pięknego psa

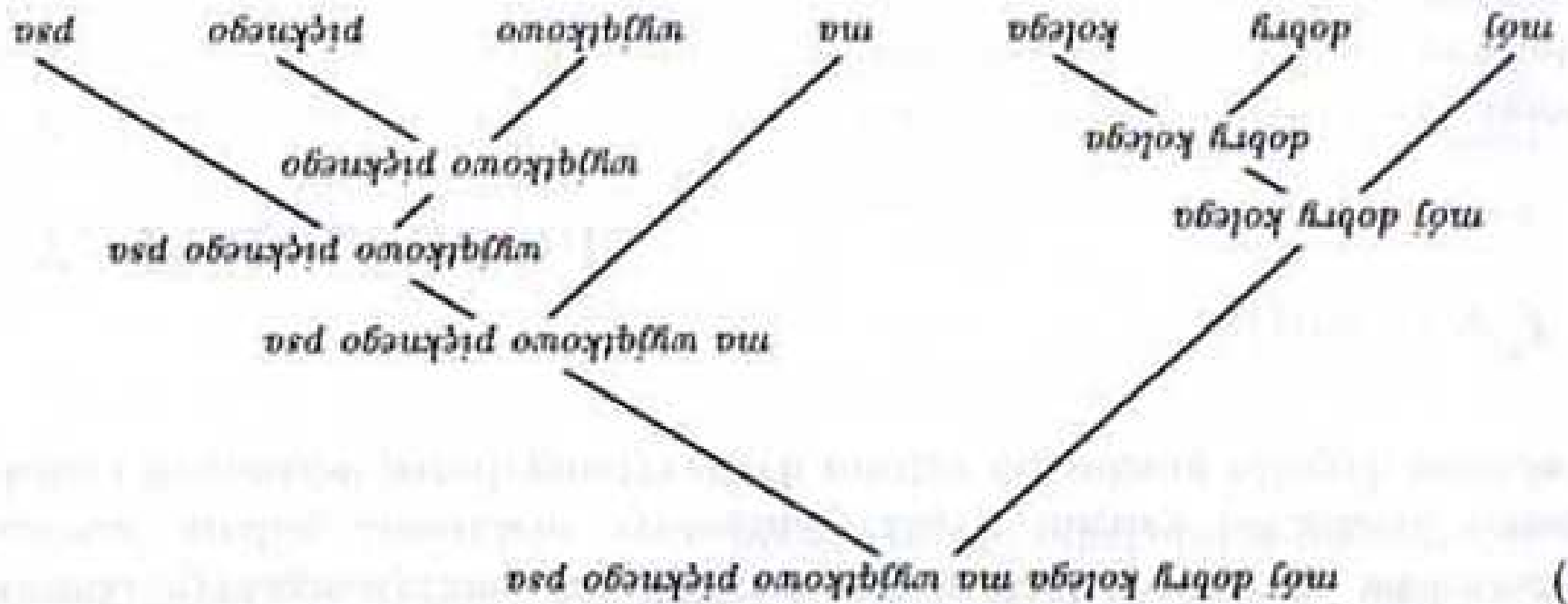
Drzewo składników bezpośrednich

Saloni i Świdziński

(7) *mój dobry kolega ma wyjątkowo pięknego psa*

Albo tak:

(7)

Do czytania na następne zajęcia

Albo po angielsku:

- Yule, The study of language, Ch. 9 Phrases and sentence grammar; ważne: str. 86-87 + 92-95; + study questions 4 i 5 (str. 96) + project E (str. 98)
- Widdowson, Linguistics, str. 48-52 (syntax)

albo po polsku:

- Grzegorzczkova, Wykłady z polskiej składni, Roz. 2 "... pojęcie grupy i składnika", str. 18-28
polecam też Roz. 1, str. 7-17